

Manuela Skoczek-Spychała

KRAJOWE RAMY KWALIFIKACJI W STRATEGII ROZWOJU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W POLSCE

NATIONAL FRAMEWORK OF QUALIFICATIONS IN THE STRATEGY OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN POLAND

Katedra Rachunkowości, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
ul. Aleje Niepodległości 10, 61-875 Poznań, e-mail: m.skoczek-spychala@ue.poznan.pl

Summary. Amendments to the Law on Higher Education, the Law on Academic Degrees and Title and Degrees and Title in Art and some other laws provide for the introduction of the National Qualifications Framework in the education system in Poland. After the entry into force of this law schools will have the most serious and essential autonomy, which is characterized by mature and responsible academic environment – namely, autonomy in creating and shaping the direction of study programs. This autonomy, however, requires self-preparation programs in accordance with the methodology KRK. The article aims to present the National Qualifications Framework in the development strategy of higher education in Poland in 2010–2012.

Słowa kluczowe: krajowe ramy kwalifikacji, szkolnictwo wyższe.
Key words: higher education, national qualifications framework.

WSTĘP

Obecny system nauki w Polsce, który ukształtował się na początku 90. lat XX wieku charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem (organizacyjnym i tematycznym), podziałami sektorowymi (jednostki badawczo-rozwojowe, instytuty Polskiej Akademii Nauk i szkoły wyższe). Wyzwania związane z globalizacją, członkostwem Polski w Unii Europejskiej (UE), w tym z wykorzystaniem funduszy strukturalnych oraz ze zmianą hierarchii celów w ramach poszczególnych funkcji nauki, spowodowały konieczność przeprowadzenia wielu zmian w tym systemie (Rozwój regionalny w Polsce, www.bip.nauka.gov.pl, 2010).

Efektom działań podejmowanych w ramach strategii rozwoju nauki w Polsce do 2015 r. są projekty ustaw i rozporządzeń. Ostatnim ważnym wydarzeniem było przyjęcie przez Radę Ministrów projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw, przedłożonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Podstawą projektu reformującego szkolnictwo wyższe i karierę akademicką jest między innymi: niezależność programowa uczelni, likwidacja centralnych standardów kształcenia, wyższa jakość studiów. Przygotowane w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego projekty nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki to kolejny etap pierwszej od czasu transformacji ustrojowej w 1989 roku spójnej i kompleksowej reformy 2 powiązanych sektorów – nauki i szkolnictwa wyższego (Kurdycka 2010).

Jednym z założeń tej ustawy jest wprowadzenie krajowych ram kwalifikacji, zwanych dalej KRK, do systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Europejskie ramy kwalifikacji (European Qualifications Framework) stanowią przyjęty w Europie układ odniesienia umożliwiający porównywanie kwalifikacji uzyskiwanych w różnych krajach. W europejskich ramach kwalifikacji wyróżniono 8 poziomów kwalifikacji, określonych na podstawie wymagań dotyczących efektów uczenia się – od najniższego poziomu edukacji obowiązkowej (1) do najwyższego poziomu wykształcenia akademickiego (8).

Celem artykułu jest prezentacja krajowych ram kwalifikacji w strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce w odniesieniu do reformy przewidzianej na lata 2010–2012.

STRATEGICZNE CELE REFORMY SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Strategiczne cele reformy szkolnictwa wyższego, zawarte w projekcie ustawy zmieniającej dotychczasowe prawo szkolnictwa wyższego, sprowadzono do następujących haseł (Strategia rozwoju nauki w Polsce, www.bip.nauka.gov.pl, 2010):

- wolność programowa i deregulacja;
- więcej praw dla studentów;
- wyższa jakość studiów, większe szanse absolwentów na rynku pracy;
- dynamiczna kariera naukowa, transparentne uczelnie;
- efektywne finansowanie i zarządzanie uczelniami.

Projekt reformy przewiduje likwidację obowiązujących obecnie sztywnych standardów kształcenia, w których minister definiuje proces kształcenia dla zamkniętej listy kierunków studiów. Uczelnie – przy wsparciu autorytetów naukowych, pracodawców i ekspertów w dziedzinie gospodarki – będą samodzielnie tworzyć programy studiów. Połączą dyscypliny i dziedziny najbardziej pożądane na rynku pracy. Nowe przepisy wprowadzają do naszego systemu kształcenia sprawdzone w Europie najlepsze wzorce w postaci tzw. ram kwalifikacji, które opisują efekty kształcenia. Kluczowe znaczenie w ocenie efektywności dydaktyki będą mieć: wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne, które mają dziś decydujące znaczenie na rynku pracy. Nowelizacja zakłada także zniesienie wymogu zatwierdzania regulaminów studiów i statutów uczelni przez ministra.

Uczelnie nadające stopień doktora habilitowanego zyskają prawo samodzielnego tworzenia nowych kierunków i programów studiów. Umożliwi to swobodne tworzenie kierunków studiów, łączących najbardziej pożądaną na rynku pracy wiedzę i umiejętności. Znowelizowana ustawa pozwoli na zaangażowanie pracodawców i podmiotów gospodarczych w tworzenie programów studiów i dydaktykę. Nowa ustawa powoła też rzecznika praw absolwenta, który będzie zabiegać o wprowadzenie ułatwień dla absolwentów na rynku pracy, a uczelnie będą zobowiązane do monitorowania zawodowych losów absolwentów.

ISTOTA I ZASADY WRAŻANIA KRAJOWYCH RAM KWALIFIKACJI

Krajowe ramy kwalifikacji są opracowywane i wdrażane w krajach europejskich przez instytucje unijne (Strategic Framework, www.ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf). W większości krajów europejskich, w tym także w Polsce, prowadzone są prace nad budo-

wą krajowych ram kwalifikacji w trzech sektorach: kwalifikacji zawodowych, kwalifikacji właściwych dla szkolnictwa wyższego oraz kwalifikacji właściwych dla edukacji ogólnej, z zamiarem stworzenia spójnego opisu wszystkich kwalifikacji możliwych do uzyskania w danym kraju. Najważniejszymi dokumentami, stanowiącymi podstawę tych działań, były:

– Strategia lizbońska z 2000 r., zawierająca zalecenie uzyskania przejrzystości kwalifikacji zawodowych oraz edukacji i szkoleń prowadzących do ich uzyskania, której skutkiem był m.in. tzw. proces kopenhaski określający priorytety Europy w zakresie kształcenia zawodowego i budujący narzędzia dla jego porównywalności;

– Komunikat ministrów właściwych szkolnictwa wyższego z Bergen z 2005 r. zawierający rekomendację i założenia budowy europejskich i krajowych ram kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego w ramach procesu bolońskiego;

– Zalecenie Parlamentu i Rady Europy z 18 grudnia 2006 roku w sprawie kluczowych kompetencji w przypadku uczenia się przez całe życie;

– Zalecenie Parlamentu i Rady Europy z 23 kwietnia 2008 roku w sprawie europejskich ram kwalifikacji (ERK) w przypadku uczenia się przez całe życie;

– Zalecenia Grupy Doradczej ds. Ram Kwalifikacji (EQF Advisory Group) przy Komisji Europejskiej, a zwłaszcza 9 opracowanych przez nią kryteriów odnoszenia ram krajowych do ram europejskich.

W Zaleceniu Parlamentu i Rady Europy z 23 kwietnia 2008 roku przyjmuje się, że docelowo wszystkie kwalifikacje przyznawane w Europie będą zawierały odniesienie do europejskich ram kwalifikacji w przypadku uczenia się przez całe życie. Zalecane było przyjęcie następujących terminów realizacji:

– do 2010 r. – powiązanie krajowych systemów edukacji z europejskimi ramami kwalifikacji za pośrednictwem krajowych ram kwalifikacji – przygotowanie ich modeli oraz scenariuszy wdrożenia w życie;

– do 2011 r. – przygotowanie i ogłoszenie tzw. raportów referencyjnych, czyli opisów krajowych systemów kwalifikacji z zastosowaniem metody właściwej dla ram kwalifikacji i jasnym odniesieniem poziomów kwalifikacji krajowych do poziomów europejskich ram kwalifikacji;

– od roku 2012 – umieszczanie na dyplomach i świadectwach poświadczających uzyskane kwalifikacje odniesienia do stosownego poziomu krajowych i europejskich ram kwalifikacji (Chmielecka 2010).

Krajowe ramy kwalifikacji (ang. *national qualifications framework*) stanowią opis wzajemnych relacji między kwalifikacjami, integrujący różne krajowe podsystemy kwalifikacji, służący większej przejrzystości, dostępności i jakości kwalifikacji, stworzony na potrzeby rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego. Zawierają one m.in. opis hierarchii poziomów kwalifikacji – każda kwalifikacja jest umieszczona na jednym z tych poziomów. Każdemu z tych poziomów przyporządkowany jest odpowiadający mu poziom w europejskich ramach kwalifikacji. Natomiast kwalifikację (ang. *qualification*) definiuje się jako dyplom, świadectwo, certyfikat lub inny dokument, wydany przez uprawnioną instytucję, stwierdzający, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się zgodne z odpowiednimi wymaganiami (Zestawienie definicji, www.nauka.gov.pl, krajowe ramy kwalifikacji / zestawienie definicji). Z kolei każdemu z krajowych poziomów przyporządkowany jest odpowiadający mu poziom w europejskich ramach kwalifikacji. Umożliwiać to ma porównywanie zdobytych kwalifikacji w całej Europie.

Kluczowe znaczenie dla zrozumienia, czym są ramy kwalifikacji, ma właściwa interpretacja pojęcia „kwalifikacja”. Zgodnie z treścią Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2008 r., dotyczącego ustanowienia europejskich ram kwalifikacji (ERK) w przypadku uczenia się przez całe życie, „kwalifikacja” oznacza formalny wynik procesu oceny i walidacji uzyskany w sytuacji, w której właściwy organ zgodnie z ustaloną procedurą stwierdził, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się zgodne z określonymi standardami. W kontekście rozważań dotyczących ram kwalifikacji przez kwalifikację należy rozumieć kwalifikację formalną, tzn. tytuł, stopień itp., utożsamiany z odpowiadającym mu dyplomem, świadectwem lub innym dokumentem, wydawanym po zakończeniu pewnego etapu kształcenia, poświadczającym osiągnięcie określonych efektów kształcenia. Każda kwalifikacja w zakresie szkolnictwa wyższego jest scharakteryzowana przez:

- efekty kształcenia,
- poziom i odpowiadający mu nakład pracy studenta, wyrażony w punktach ECTS.

Atrybutem kwalifikacji może być też profil określający charakter uzyskanych efektów kształcenia (np. profil praktyczny, profil teoretyczny) lub specyficzny obszar tematyczny (dziedzina) kształcenia (np. humanistyka, technika, sztuka).

Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie Międzyresortowego Zespołu do spraw Uczenia się przez całe życie, w tym Krajowych Ram Kwalifikacji, powołany został zespół o takiej nazwie. W skład Zespołu wchodzi: Minister Edukacji Narodowej – przewodniczący Zespołu, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Minister Gospodarki, Minister Pracy i Polityki Społecznej, Minister Rozwoju Regionalnego, Minister Spraw Zagranicznych, szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Do głównych zadań Zespołu należy opracowanie dokumentu dotyczącego rozwiązań na rzecz uczenia się przez całe życie w Polsce, w tym efektów uczenia się ujętych w krajowych ramach kwalifikacji. Celem działalności Zespołu jest również monitorowanie wdrażania rozwiązań na rzecz uczenia się przez całe życie, w tym KRK.

Na mocy tego zarządzenia powołany został Komitet Sterujący ds. Krajowych Ram Kwalifikacji dotyczących uczenia się przez całe życie. Pracami tego zespołu kieruje Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Zadaniem Komitetu jest monitorowanie procesu tworzenia i wdrażania krajowych ram kwalifikacji nie tylko w szkolnictwie wyższym, ale w całym systemie edukacji. Efektem ma być wypracowanie raportu referencyjnego, który prezentować będzie stan prac nad wdrożeniem KRK w polskim systemie edukacji. Głównym przedmiotem zainteresowania Komitetu są zatem krajowe ramy kwalifikacji. Ciałem doradczym Komitetu jest grupa ekspercka, w skład której wchodzi eksperci wytypowani przez resorty biorące udział w pracach Komitetu (Krajowe ramy kwalifikacji dla polskiego szkolnictwa wyższego, www.nauka.gov.pl).

KRAJOWE RAMY KWALIFIKACJI JAKO NARZĘDZIE POPRAWY JAKOŚCI KSZTAŁCENIA W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Podstawowa funkcja ram kwalifikacyjnych sprowadza się do możliwości porównania poziomu kwalifikacji w jednym kraju z kwalifikacjami w innych krajach Europy poprzez odniesienie jednych i drugich do poziomu kwalifikacji w europejskich ramach kwalifikacji. Efek-

tem końcowym wprowadzenia ram kwalifikacji w szkolnictwie wyższym w całej Europie ma być dynamiczna „mapa” kwalifikacji właściwych dla 5–8 poziomów ram europejskich. „Mapa” ta pokazywać ma relacje pomiędzy kwalifikacjami, wskazywać ścieżki przejścia i możliwość kontynuacji kształcenia w szkolnictwie wyższym w perspektywie uczenia się przez całe życie. Powinna być przydatna także dla pracowników i pracodawców, dając jasny opis kompetencji osoby legitymującej się dyplomem, certyfikatem czy świadectwem potwierdzającym jej kompetencje (Chmielecka i in. 2010). Dlatego opracowanie i wdrożenie KRK stanowić będzie skuteczne narzędzie zmiany systemu edukacji wyższej między innymi w zakresie jakości kształcenia.

Ponadto oczekuje się, że konsekwencją wdrożenia KRK będzie:

- wzrost autonomii i odpowiedzialności uczelni za tworzone i prowadzone programy studiów, ułatwienie modyfikacji i zmian w programach;

- lepsza, łatwiej dostępna i wszechstronna informacja (dla kandydatów na studia, dla osób pragnących uzupełnić swoje wykształcenie, dla pracodawców i in., dotycząca kompetencji uzyskiwanych przez absolwentów w ramach poszczególnych programów i ścieżek kształcenia oraz możliwości kontynuacji kształcenia w perspektywie uczenia się przez całe życie;

- wzrost dostępności kształcenia i zachęta do jego kontynuacji, zwiększenie integracji społecznej przez możliwość włączenia do listy osiągnięć w kształceniu umiejętności spoza obszaru kształcenia formalnego (Załącznik do raportu ekspertów, www.krk.org.pl/pl/publikacje2).

Warunkiem wprowadzenia krajowych ram kwalifikacji w Polsce jest zmiana sposobu projektowania programów studiów. Podejście bazujące na efektach kształcenia to coś więcej niż tylko opis treści programowych. Wprowadzeniu ram musi towarzyszyć możliwość różnicowania na uczelniach programów kierunków studiów, indywidualnego ich nazywania i ustalania zakresu treści programowych, zaprojektowanych w celu osiągnięcia zamierzonych efektów kształcenia. Oznacza to zarazem wzrost odpowiedzialności uczelni za jakość i skuteczność programów.

KRK należy traktować jako narzędzie służące poprawie jakości kształcenia, ponieważ dzięki KRK możliwa będzie również regularna ocena zewnętrzna szkół wyższych, co pozwoli też na lepsze wewnętrzne zarządzanie tymi instytucjami. Przypomnijmy, iż podstawą wdrażania KRK jest działanie innych instytucji (MEN, MNiSW itp.), które poprzez monitorowanie będą wpływać na poprawę jakości kształcenia. Oczywiście z systemami zapewniania jakości powinny być związane spójne kompleksowe metody działania, w tym także procedury służące ich poprawie. Niezmiernie ważne są również inne działania na rzecz zapewniania jakości – nie tylko na poziomie regionalnym, ale także krajowym i międzynarodowym, chociażby szkolenia w zakresie prawidłowości wdrażania KRK.

Wprowadzenie krajowych ramy kwalifikacji w szkolnictwie wyższym w Polsce powinno zdecydowanie zwiększyć jakość i różnorodność oferty edukacyjnej polskich uczelni oraz umożliwić dostosowanie programów studiów do oczekiwań, możliwości i predyspozycji uczących się, co jest szczególnie potrzebne w warunkach kształcenia masowego oraz zwiększającej się liczby studentów „nietradycyjnych”. Naturalną konsekwencją tego procesu będzie większe zróżnicowanie kompetencji absolwentów i zwiększenie możliwości ich zatrudniania w wyniku lepszego dostosowania do potrzeb rynku pracy (Chmielecka i in. 2010).

PODSUMOWANIE

Krajowe ramy kwalifikacji, będące elementem systemu kwalifikacji, czyli działań państwa podjętych w celu uznawania efektów uczenia się w postaci uzyskanych kwalifikacji, stanowią ważne narzędzie w rozwoju szkolnictwa wyższego. Zinstytucjonalizowane działania na rzecz budowy programów edukacji, na bazie efektów kształcenia, zapewniania jakości kwalifikacji, wdrażania punktowych systemów akumulacji i transferu osiągnięć, powinny przynieść w ramach szkolnictwa wyższego wymierne efekty w postaci usatysfakcjonowanych absolwentów, którzy będą potrafili odnaleźć się na rynku pracy – nie tylko krajowym, ale przede wszystkim europejskim. Wdrażanie KRK jest niezbędne chociażby z powodu powiązania uczenia się z potrzebami rynku pracy, społeczeństwa demokratycznego i rozwoju osobowego uczących się.

Podsumowując rozważania dotyczące krajowych ram kwalifikacji i ich umiejscowienia w strategii rozwoju szkolnictwa wyższego, należy zauważyć, że idea tych ram jest bardzo trafna i wręcz oczywista. Niestety, dzisiaj nie jesteśmy w stanie ocenić, czy uda się w pełni wprowadzić KRK, a jeśli tak, to, w jakim czasie będzie to możliwe. Szkoły wyższe nastawione na tworzenie nowej wiedzy i jej przekazywanie, służąc w ten sposób społeczeństwu, muszą dokonać modyfikacji dotychczasowego sposobu nauczania. Rok akademicki 2010/2011 będzie obfitował w liczne dyskusje nad projektami. Ostatnia debata nad polskim modelem KRK została zapoczątkowana 16 lutego br. przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE); model ma być uporządkowany do 2012 roku.

PIŚMIENNICTWO

- Chmielecka E.** 2010. Krajowe Ramy Kwalifikacyjne w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia. Aneks 1. Tło europejskie wprowadzenia ram kwalifikacji oraz scenariusze ich wdrażania. Warszawa, Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski.
- Chmielecka E., Marciniak Z., Kraśniewski A.** 2010. Krajowe Ramy Kwalifikacyjne w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia. Warszawa, Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski.
- Europejskie ramy kwalifikacji**, www.ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_pl.pdf, dostęp dn. 10.04.2011 r.
- Kudrycka B.** Idzie młodość w nauce. Gazeta Wyborcza z 15 września 2010 r.
- Projekt MNiSW. Krajowe Ramy Kwalifikacyjne w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia.** 2010. Warszawa, Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski.
- Strategia rozwoju nauki w Polsce do 2015 roku. Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015.** 2008. Warszawa, MNiSW.
- Swoboda dla uczelni szanse dla studentów**, www.nauka.gov.pl/ministerstwo/aktualnosci/aktualnosci/artukul/swoboda-dla-uczelni-szans-dla-studentow/, dostęp dn. 10.04.2011 r.
- Załącznik do raportu ekspertów**, www.krk.org.pl/pl/publikacje2, dostęp dn. 10.04.2011 r.